Ix-Xagħra – ħamsin sena Bażilika frott ta' disa' snin ħidma mill-Kapitlu, il-kleru, u l-poplu

Il-kelma **Bażilika** ġejja mil-Latin, u ultimament mill-Griek βασιλικη στοά – *Basiliké Stoà*, li tfisser, litteralment, is-sala tat-tribunal. Biż-żmien, il-kelma saret terminu arkitteoniku li jirreferi għal sala li tkun tixbaħ lil dik tat-tribunal. Meta l-Imperatur Konstantinu ta l-libertà reliġjuża fis-sena 311 u, sentejn wara, fis-sena 313, beda jippromovi l-knisja Kattolika, xi swali bħal dawn ingħataw lill-Insara biex jibdew jużawhom bħala knejjes. L-Insara fehmu kemm kienet struttura idejali għaċ-ċelebrazzjoni tal-Ewkaristija u bdew jibnu l-knejjes tagħhom fuq l-istil ta' dawn is-swali. Dawn il-knejjes għalhekk bdew jissejħu **Bażilika**.

1 • L-ewwel Bażilika ta' Għawdex

Mal-mixja tas-sekli, it-terminu **Bażilika** żvilluppa minn terminu arkitettoniku, għal terminu ta' onorifiċenza. Imħabba r-rabta tiegħu ma' knejjes paleokristjani, jiġifieri mal-knejjes taż-żminijiet bikrin tal-Kristjaneżmu, inħoloq **it-titlu** ta' Bażilika. Dan it-titlu beda jingħata lill-knejjes ta' fundazzjoni antika jew lill-knejjes ta' ċerta importanza fir-reġjun fejn kienu jkunu.

L-ewwel knisja li ssejħet Bażilika f'Għawdex kienet il-knisja tal-Madonna ta' Patroċinju f'Wied il-Għasri. Il-knisja kienet inbniet mill-ġdid f'nofs is-seklu tmintax u tbierket fil-5 ta' Ottubru 1754. Bil-ħidma ta' Dun Tumas Saliba, il-benefattur ewlieni tagħha, megħjun minn Fra Angelo Bonnici, membru tal-Ordni tal-Kavallieri ta' San Ġwann u l-uffiċjal mediku ewlieni ta' Għawdex, il-knisja kienet aggregata mal-Bażilika Maġġuri ta' Santa Marija Maggiore – il-knisja ewlenija tal-Madonna fid-dinja. Id-digriet tal-aggregazzjoni nħareġ fit-3 ta' Settembru 1768. Madankollu, din il-knisja gawdiet dan it-titlu mhux bi dritt intrinsiku, iżda mħabba l-aggregazzjoni tagħha.

It-titlu ngħata għall-ewwel darba skond in-normi tal-liġijiet ekkleżjastiċi lis-Santwarju Nazzjonali Ta' Pinu. Is-Santwarju kien ikkonsagrat nhar it-13 ta' Diċembru 1931 u dritt wara l-Isqof Mikiel Gonzi (1924–44) ressaq rikors lis-Santa Sede biex il-knisja, li sadanitant kienet saret ċentru ta' pellegrinaġġi, tingħata dan it-titlu. Il-Papa Piju XI laqa' din it-talba u, nhar il-31 ta' Awwissu 1932, inħarġet il-*Breve* li permezz tagħha s-Santwarju Ta' Pinu sar l-ewwel bażilika ta' Għawdex.

Nhar is-6 ta' Settembru 1958, l-Isqof Ġużeppi Pace (1944–1972) irnexxielu jġib it-titlu ta' bażilika lill-parroċċa medjevali ta' San Ġorġ, ir-Rabat. Xi qassisin u nies min-Nadur kien ilhom minn wara t-tmiem tat-Tieni Gwerra dinjija jitħabtu biex jiksbu dan it-titlu għall-parroċċa–kolleġġjata ta' raħalhom. Inserta li l-Isqof Pace mexxa l-ewwel funzjoni tiegħu bħala isqof-elett proprju fin-Nadur, meta l-Ħadd, 11 ta' Novembru 1944, iffunzjona fil-festa ta' San Koronatu. Kien milqugħ b'entużjażmu kbir. Jingħad li dak inhar xi kanonċi Nadurin esprimewlu x-xewqa biex jitħabtilhom għat-titlu ta' Bażilika; hu wegħdhom li kien sejjer jgħinhom mill-aħjar li jista'. Imħabba dan, meta tħabbar li San Ġorġ sar Bażilika, huma ħadu għalihom għax irraġunaw li l-Isqof kien qabiżhom.

L-Isqof, sfortunatament, kien qagħad fuq il-parir ta' min ma kienx jara 'l bogħod minn imnieħru. Ma' tan-Nadur, tax-Xagħra wkoll, u iktar tard tal-Għarb refgħu leħinhom għat-titlu ta' Bażilika, peress li kienu knejjes kolleġġjali. L-Isqof Pace sab ruħu f'sitwazzjoni mbarazzanti. U inkitbet paġna xejn sabiħa fl-istorja tal-knisja f'Għawdex.

2 • Ix-xewqa tal-Kapitlu u x-Xagħrin

Meta lejn nofs is-sena 1958, bdiet tiġri x-xniegħa li t-titlu ta' bażilika kien wasal biex jingħata lil ċerta knisja f'Għawdex, tax-Xagħra ma qagħdux lura. F'Mejju 1958, bdew jidhru kitbiet biż-żebgħa mal-ħitan tal-ġenb tal-knisja, in-naħa ta' triq it-Tiġrija; u taħt ir-riħ ta' Triq il-Qaċċa, mad-dawra tad-daħla fir-raħal, li x-Xagħrin riedu bażilika.

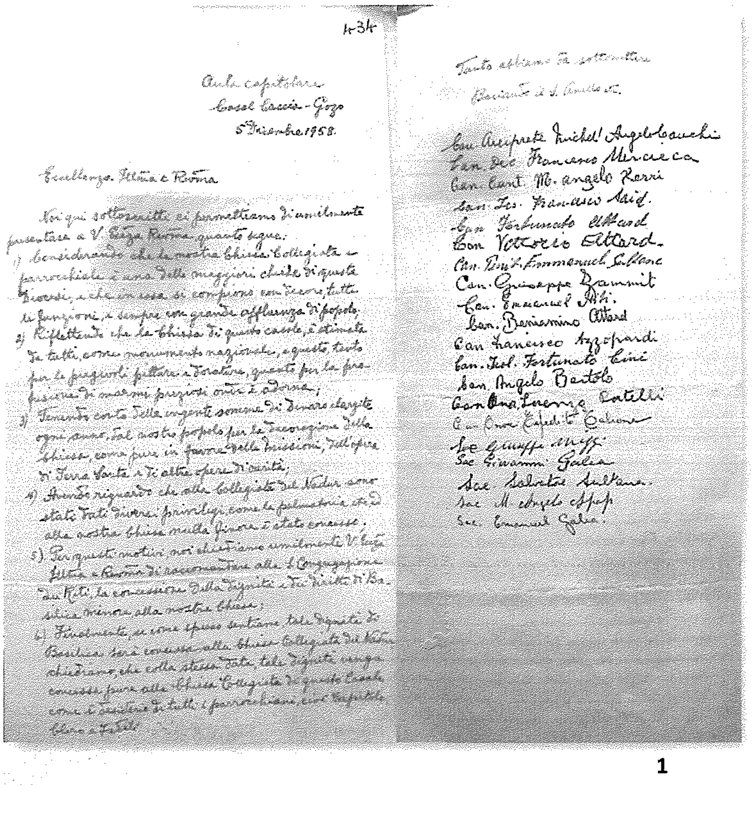
434

Aula capitolare
Casal Caccia - Gozo
5 Dicembre 1958.

Eccellenza Illma e Revma

Noi qui sottoscritti ci permettiamo di umilmente presentare a V. Eccza Revma quanto segue:
1) Considerando che la nostra Chiesa Collegiata – parrocchiale è una delle maggiori chiese di questa diocesi, e che in essa si compiono con decoro tutte le funzioni, e sempre con grande affluenza di popolo;
2) Riflettendo che la Chiesa di questo casale, è stimata da tutti, come monumento nazionale, e questo tanto per le pregievoli pitture e dorature, quanto per la profusione di marmi preziosi onde è adorna;
3) Tenendo conto delle ingenti somme di denaro elargite ogni anno dal nostro popolo per la decorazione della chiesa, come pure in favore delle missioni, dell'opera di Terra Santa e di altre opere di carità;
4) Avendo riguardo che alla Collegiata del Nadur sono stati dati diversi privilegi, come la palmatoria etc. di cui alla nostra chiesa nulla finora è stato concesso;
5) Per questi motivi, noi chiediamo umilmente V. Eccza Illma e Revma di raccomandare alla S. Congregazione dei Riti, la concessione della dignità e dei diritti di Basilica minore alla nostra chiesa;
6) Finalmente, se come spesso sentiamo tale dignità di Basilica sarà concessa alla chiesa Collegiata del Nadur, chiediamo, che colla stessa data, tale dignità venga concessa pure alla chiesa Collegiata di questo Casale come desiderano tutti i parrocchiani, cioè Capitolo, Clero e Fedeli.

Tanto abbiamo da sottomettere
Baciando il S. Anello etc.

Can. Arciprete Michel' Angelo Cauchi
Can. Dec. Francesco Mercieca
[illegible]

1

Hekk kif ġriet l-aħbar li t-titlu ngħata lil San Ġorġ, ir-Rabat, il-Kapitlu bagħat lill-arċipriet Mikelanġ Cauchi għand l-Isqof Pace biex jesprimilu x-xewqa tal-kanonċi u l-poplu tax-Xagħra. Nhar il-5 ta' Diċembru 1958, il-Kapitlu ippreżenta rikors b'dan il-għan lill-Isqof. L-abbozz (*draft*) tar-rikors, li hu miktub bit-Taljan, jinsab fil-APX, l-Arkivju Parrokjali tax-Xagħra; waqt li l-oriġinal qiegħed fil-AEG, l-Arkivju Episkopali ta' Għawdex (ara AEG, ES, (1958–59) no 434). Din il-kitba hi bbażata fuq kitbiet f'dawn iż-żewġ Arkivji. L-abbozz fih xi korrezzjonijiet, iżda mhemmx differenza sustanzjali bejn l-abbozz u l-oriġinal. Il-rikors fih sitt punti.

L-ewwel, il-kanonċi affermaw li l-knisja parrokjali tax-Xagħra hi kolleġġjata, waħda mill-knejjes ewlenin ta' Għawdex, il-funzjonijiet ġewwa fiha jsiru bl-ikbar dekor, u għalihom jattendu ħafna nies.

It-tieni, għarfuh li l-knisja tax-Xagħra hi meqjusa minn kulħadd bħala monument nazzjonali, kemm imħabba l-pittura u d-dekorazzjoni tagħha, kif ukoll mħabba l-irħam prezzjuż li jiksi l-ħitan tagħha.

It-tielet, fakkruh fl-offerti ġenerużi li x-Xagħrin, ta' kull sena jagħmlu għad-dekorazzjoni tal-istess knisja, għall-missjonijiet, għall-opri fl-Art Imqaddsa, u opri oħra ta' karità.

Ir-raba', innotawlu li l-knisja kolleġġjata tan-Nadur ingħatawlha diversi privileġġi, fosthom il-palmatorija, u l-knisja tax-Xagħra baqħet b'xejn.

Il-ħames, umilment talbuh biex imħabba dan kollu, jirrikmanda lis-Sagra Kongregazzjoni tar-Riti fil-Vatikan biex tagħti d-dinjità u d-drittijiet ta' bażilka minuri lill-Kolleġġjata tax-Xagħra.

Is-sitta, għarfuh li, peress li skond dak li qiegħed jingħad it-titlu sejjer jingħata lill-parroċċa–kolleġġjata tan-Nadur, huma xtaqu li fl-istess jum it-titlu jingħata wkoll lill-parroċċa–kolleġġjata tax-Xagħra. Din hi x-xewqa, qalulu fit-tmiem, tal-kapitlu, tal-kleru, u tal-poplu tax-Xagħra.

Ir-rikors hu ffirmat minn ħmistax-il kanonku u ħames qassisin f'din l-ordni. Jibda bil-firma tal-Arċipriet Mikelanġ Cauchi, u jkompli b'dawk tal-kanonċi, id-Dekan Franġisk Mercieca, il-Kantur Mikelanġ Xerri, it-Teżorier Franġisk Said, Fortunato Attard, Vittorio Attard, Manwel Sultana, Ġużeppi Zammit, Manwel Hili, Benjamin Attard, Franġisk Azzopardi, Fortunato Cini, Anġlu Bartolo, u l-kanonċi onorarji Lorenzo Portelli u Espedito Tabone. Iffirmaw ukoll ħames qassisin, Dun Ġużepp Mizzi, Dun Ġwann Galea, Dun Salv Sultana, Dun Mikelanġ Apap, u Dun Manwel Galea (ara ritratt 1).

Fuq l-abbozz hemm żewġ noti. L-ewwel nota tafferma li "r-rikors ġie ikkunsinjat illum, 5 ta' Diċembru 1958, minni (l-Arċipriet) lill-Isqof, quddiem il-Kanonċi Franġisk Mercieca u Manwel Sultana, penitenzier." Dan l-ewwel rikors jidher li twarrab fil-ġenb.

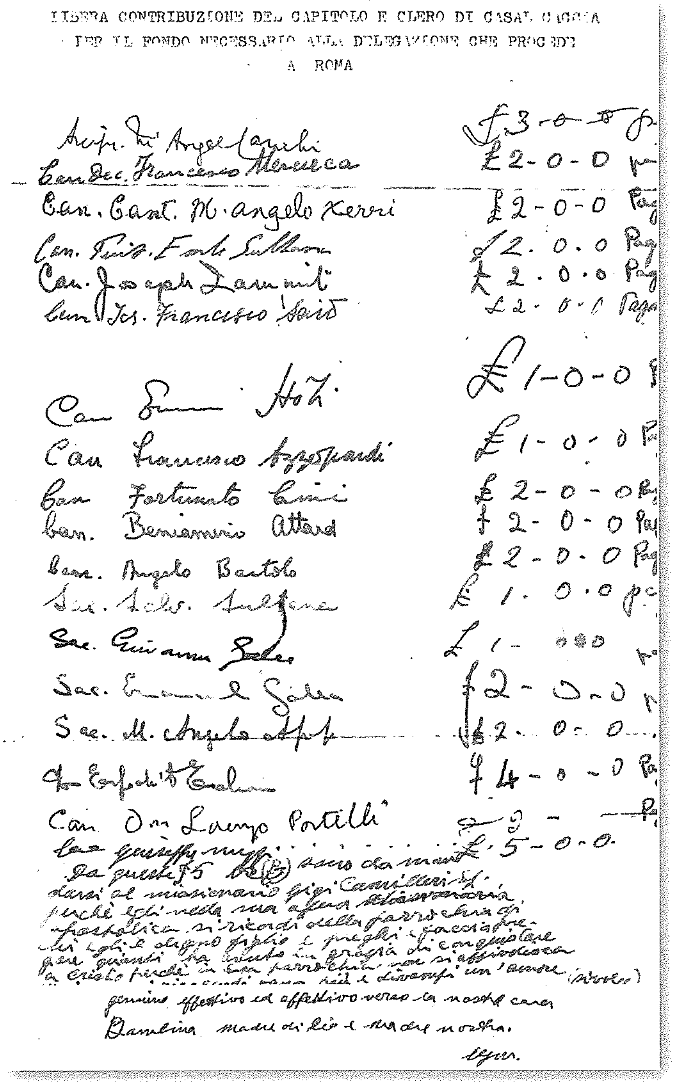
LIBERA CONTRIBUZIONE DEL CAPITOLO E CLERO DI CASAL CAGGIA
PER IL FONDO NECESSARIO ALLA DELEGAZIONE CHE PROCEDE
A ROMA

2

Tant hu hekk li fl-1 ta' Ġunju 1959, delegazzjoni ta' sitt kanonċi marru għand l-Isqof ħalli jfakkruh fit-talba tagħhom. It-tieni nota fuq l-imsemmi abbozz għandha x'taqsam ma' din il-laqgħa. Tnizzel li, matul din il-laqgħa, l-Isqof talab lill-kanonċi biex jerġgħu jissottomettu r-rikors. Wieħed jobsor li jew ir-rikors oriġinali kien tħallat ma karti oħra jew, iktar probabbli, li l-Isqof ried jirbaħ iż-żmien. Jingħad li, fl-istess laqgħa, l-Isqof qal lill-arċipriet biex meta jiġu jkellmuh, id-delegazzjoni m'għandhiex tkun ta' iktar minn tlieta.

3 • L-Isqof Pace irressaq it-talba tal-Bażilika Ruma

Il-Kapitlu jidher li kien ħa f'idejh kull ħidma relatata mal-għoti tat-titlu ta' Bażilika. L-għada, nhar it-2 ta' Ġunju (u mhux it-2 ta' Lulju, kif inkiteb bi żball mill-memorja fit-tieni nota fuq imsemmija), il-Kapitlu ppreżenta kopja tal-ewwel rikors iffirmat mill-ġdid minn dawk ta' qabel. L-Isqof Pace, mingħajr telf ta' żmien, bagħat ir-rikors lis-Sagra Kongregazzjoni tar-Riti, Ruma. Mar-rikors l-Isqof

bagħat nota li fiha rrakommanda l-Kongregazzjoni ħalli tilqa' t-talba tal-Kapitlu – *Ordinarii Gaudisien commendatae*.

Nhar l-24 ta' Ġunju 1959, l-Isqof Pace tela' x-Xagħra biex jamministra s-sagramenti tal-Ewwel Tqarbina u tal-Griżma tal-Isqof. Il-Kanonċi ħatfu l-okkażjoni biex ifakkruh mill-ġdid fit-talba tagħhom. Kellmuh wkoll kif in-Nadur kienu ħassru l-festa u ma stidnuhx bħas-soltu. Naturalment tawh x'jifhem, li huma ma jixtiqux jaslu s'hemm.

Il-Kapitlu tax-Xagħra kien qed imexxi waqt li l-għaqdiet reliġjużi u lajċi fosthom il-Kumitat tas-Soċjetà Filarmonika *Victory*, kienu jgħinu. Ma naqsux naturalment numru ta' Xagħrin oħra li kienu jħeġġu lill-membri individwali tal-Kapitlu biex ikomplu jirsisti.

4 • Twissija tal-Isqof lill-Kapitlu u l-kleru tax-Xagħra

Il-fatt li l-inizjattiva kienet f'idejn il-Kapitlu hu konfermat minn ittra li l-Isqof Pace bagħat lill-arċipriet nhar il-11 ta' Lulju 1959. Hi ittra kemmxejn ħarxa li qajla togħmod il-kliem.

Tiftaħ b'dawn il-kelmiet: *"È veramente spiacevole e doloroso ciò che sta accadendo in cotesta parrochia per causa di alcunni irresponsabili* – dak li qiegħed jiġri fil-parroċċa mħabba xi uħud irresponsabbli hu ta' dispjaċir u ta' dulur" (ara ritratt 3).

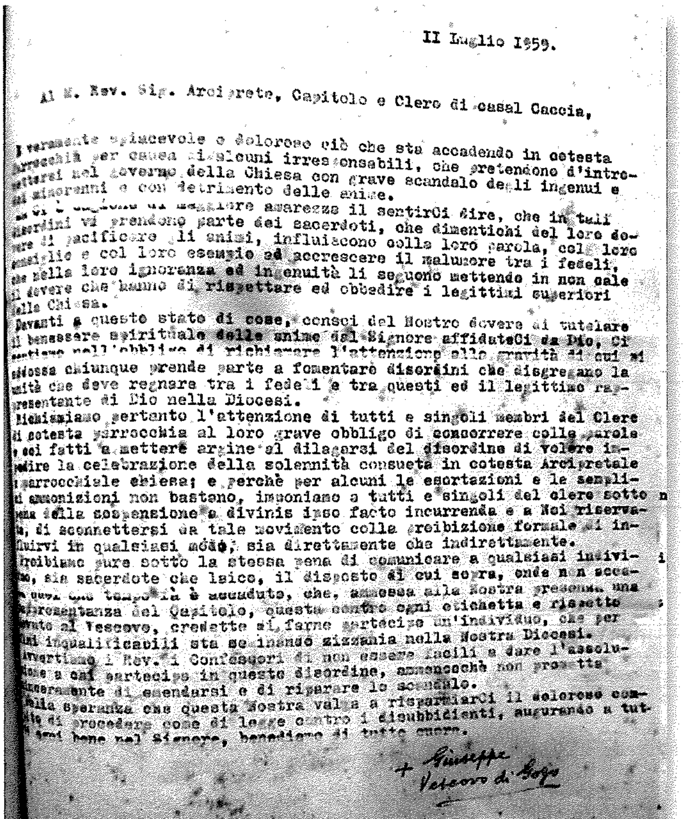
II Luglio 1959.

Al M. Rev. Sig. Arciprete, Capitolo e Clero di casal Caccia,

[illegible] veramente spiacevole e doloroso ciò che sta accadendo in cotesta [illegible] per causa di alcuni irresponsabili, che pretendono d'intro[illegible] nel governo della Chiesa con grave scandalo degli ingenui e [illegible] e con detrimento delle anime.
[illegible] maggiore amarezza il sentirCi dire, che in tali [illegible] vi prendono parte dei sacerdoti, che dimentichi del loro do[illegible] di pacificare gli animi, influiscono colla loro parola, col loro [illegible] e col loro esempio ad accrescere il malumore tra i fedeli, [illegible] nella loro ignoranza ed ingenuità li seguono mettendo in non cale [illegible] dovere che hanno di rispettare ed obbedire i legittimi superiori [illegible] Chiesa.
Davanti a questo stato di cose, consci del Nostro dovere di tutelare il benessere spirituale delle anime dal Signore affidateCi da Dio, Ci [illegible] nell'obbligo di richiamare l'attenzione alla gravità di cui si [illegible] chiunque prende parte a fomentare disordini che disgregano la [illegible] che deve regnare tra i fedeli e tra questi ed il legittimo rap[illegible]presentante di Dio nella Diocesi.
Richiamiamo pertanto l'attenzione di tutti e singoli membri del Clero di cotesta parrocchia al loro grave obbligo di concorrere colle parole [illegible] fatti a mettere argine al dilagarsi del disordine di volere im[illegible] la celebrazione della solennità consueta in cotesta Arcipretale [illegible] parrocchiale chiesa; e perchè per alcuni le esortazioni e le sempli[illegible] ammonizioni non bastano, imponiamo a tutti e singoli del clero sotto [illegible] della sospensione a divinis ipso facto incurrenda e a Noi riserva[illegible], di sconnettersi da tale movimento colla proibizione formale di in[illegible] in qualsiasi modo, sia direttamente che indirettamente.
[illegible]ibiamo pure sotto la stessa pena di comunicare a qualsiasi indivi[illegible], sia sacerdote che laico, il disposto di cui sopra, onde non acca[illegible] [illegible] tempo fa è accaduto, che, ammessa alla Nostra presenza una [illegible]presentanza del Capitolo, questa contro ogni etichetta e rispetto [illegible] al Vescovo, credette di farne partecipe un'individuo, che per [illegible] inqualificabili sta seminando zizzania nella Nostra Diocesi.
[illegible] i Rev. i Confessori di non essere facili a dare l'assolu[illegible] a chi partecipa in questo disordine, ammenocchè non prometta [illegible]mente di emendarsi e di riparare lo scandalo.
[illegible] speranza che questa Nostra valga a risparmiarCi il doloroso com[illegible] di procedere come di legge contro i disubbidienti, augurando a tut[illegible] bene nel Signore, benediciamo di tutto cuore.

+ Giuseppe
Vescovo di Gozo

3

Ikompli billi jirreferi għal xi lajċi li kienu bdew jindaħlu iktar milli kienet titlob il-prudenza fil-ħwejjeġ tal-knisja bi skandlu għall-oħrajn. U jżid li kien ta' dispjaċir ikbar il-fatt li xi membri tal-kleru kienu sħab ma' dawk li qegħdin jaqilgħu l-inkwiet. Dawn il-membri kienu bil-kelma, bil-parir, u bl-eżempju tagħhom qegħdin jaħmu ħafna xniegħat fost il-parruċani. B'hekk qegħdin jindaħlu b'mod irresponsabbli fit-tmexxija tal-knisja mingħajr ma għadhom ebda dritt. Ifakkar lil dawn il-membri tal-kleru bil-gravità ta' din il-ħaġa.

Imbagħad, l-Isqof jindirizza ruħu direttament lil kull qassis fix-Xagħra bl-obbligu gravi tagħhom biex jagħmlu ħilithom bil-kliem u bil-fatti biex itemmu l-ħafna xniegħat u ma' jħallux li tikber id-diżordni.

Din tal-aħħar tirreferi għaċ-ċelebrazzjoni tal-festa tal-Bambina. Ftit jiem qabel, tan-Nadur kienu ħassru l-festi esterni kollha ta' San Pietru Pawl. Fix-Xagħra kien hemm min ried jagħmel l-istess u, skont din l-ittra, fosthom kien hemm anki membri tal-kleru.

L-Isqof għalhekk wissa lill-membri tal-kleru biex ma jkunux huma li jħeġġu jew li jissuġġerixxu s-sopressjoni tal-festa titulari. Jekk xi ħadd jagħmel hekk kien sejjer jiġi sospiż mid-dmirijiet saċerdotali tiegħu. L-Isqof żied li kien lest li jipprojbixxi t-Tqarbin lil-lajċi li jxewxu biex il-festa tiġi sopressa. Jistieden ukoll lill-konfessuri biex iwissu serjament lil dawk responsabbli mit-tixrid ta' din ix-xorta ta' sikrana.

5 • Risposta negattiva

Wieħed jifhem li kien hemm min qiegħed jipprova jagħmel pressjoni fuq l-Isqof b'kull mod, fil-privat u fil-pubbliku. L-Isqof naturalment ħassu urtat għaliex hu kien għarraf lill-Arċipriet u lid-delegazzjoni li marret miegħu li hu kien fil-fatt irrakkomanda t-talba tagħhom. Sadanitant, il-Kunsill tal-Kongregazzjoni ttratta r-rikors tal-Kapitlu nhar l-1 ta' Lulju 1959 u, meta ikkunsidra kollox, qatagħha li tingħata risposta negattiva. Ir-risposta ntbagħtet lill-Isqof fl-istess jum minn Monsinjur Enrico Dante, Pro-Segretarju. Nhar it-22 ta' Lulju, hekk kif ir-risposta waslet Għawdex, l-Isqof bagħat kopja tagħha lill-Kapitlu.

Il-Kapitlu ma qatax qalbu. Talab permess lill-Isqof ħalli delegazzjoni tal-Kapitlu titla' Ruma biex tispjega aħjar is-sitwazzjoni u tara x'jista' jsir. Nhar l-20 ta' Awwissu 1959, il-Kapitlu ltaqa' biex jaħtar id-delegazzjoni li kellha tmur Ruma. Kienu magħżula l-Kanonċi Mikelanġ Xerri, Ġużeppi Zammit, u Fortunato Cini. Il-membri tal-Kapitlu u l-qassisin ftehmu li lkoll joħorġu xi ħaġa ħalli jissussidjaw l-ispejjeż tal-vjaġġ tal-membri tad-delegazzjoni.

Il-Kanonku Ġużeppi Mizzi offra £5 (ħames liri sterlini – €11.65); l-Arċipriet (ta' Għajnsielem) Espedito Tabone offra £4 (erba' liri sterlini – €9.32); l-Arċipriet Mikelanġ Cauchi offra £3 (tliet liri sterlini – €7); il-Kanonċi Franġisk Mercieca, Mikelanġ Xerri, Manwel Sultana, Ġużeppi Zammit, Franġisk Said, Fortunato Cini, Benjamin Attard, Anġlu Bartolo, u Dun Manwel Galea, Dun Mikelanġ Apap,

u l-Kan. Onor. Lorenzo Portelli offrew £2 (żewġ liri sterlini – €4.66) kull wieħed; il-Kanonku Manwel Hili, Franġisk Azzopardi, Dun Salv Sultana, u Dun Ġwann Galea offrew £1 (lira sterlini - €2.33). Minn dawn għadu ħaj il-Kanonku Anġlu Bartolo (ara ritratt 2).

Madankollu, ebda delegazzjoni ma marret Ruma, iżda l-Kanonku Ġużeppi Zammit offra minn rajh li jmur waħdu. Il-Kanonku Zammit kien minn familja ta' negozjanti, kien jaħdem *full-time* il-Liċeo, u kellu mezzi kemm irid biex imur Ruma. Skont Monsinjur Anton Gauci, ħabib tiegħu, il-Kanonku Zammit ingħata parir biex jevita lil Monsinjur Dante. Jingħad li kien dan flimkien ma' Monsinjur Pietro Palazzini, Segretarju tal-Kongregazzjoni tal-Konċilju, wara l-għoti tat-titlu ta' Bażilika lil San Ġorġ. Dante kien iċ-ċerimonjier ewlieni tal-Papa sa mis-sena 1947 u mħabba li kellu aċċess dirett kemm mal-Papa Piju XII, kif ukoll mal-Papa Ġwanni XXIII, kellu awtorità kbira. Monsinjur Palazzini bħala segretarju ta' waħda mill-iktar Kongregazzjonijiet importanti kellu wkoll setgħa wiesa. Min ta parir lill-Kanonku Zammit biex ma' jiltaqax ma' dawn, ma setax tah parir agħar minn hekk.

Il-mawra tal-Kanonku Zammit Ruma kellha tkun falliment ladarba ma kienx jaf l-ambjent u ma kienx kompetenti biex jilħaq għall-istruttura tal-uffiċji li ried isaqqaf wiċċu magħhom. L-ewwelnett, kellu parir biex ma jiltaqax man-nies li proprju setgħu jgħinuh; it-tieni, hu qajla kien jifhem fil-Liġi Kanonika; it-tielet hu ma kienx midħla tal-Kurja Rumana u tal-istrutturi u l-proċeduri tal-Kurja. Skont Monsinjur Gauci, irnexxielu jiltaqa' mal-Kardinal Marcello Mimmi, Segretarju tal-Kongregazzjoni Konċistorjali. Iżda din il-Kongregazzjoni ma kellha x'taqsam xejn mal-għoti ta' titli ekkleżjastiċi. Il-Kanonku Zammit baqa' diżappuntat.

6 • Twissija oħra

Nhar it-22 ta' Lulju 1959, id-deċiżjoni ta' risposta negattiva xterdet bħal-leħħa ta' berqa u żiedet bis-sħiħ il-mewġa ta' protesti. Nhar l-4 ta' Awwissu 1959, l-Isqof bagħat ittra oħra lill-Arċipriet, ittra kemxejn iebsa. L-Arċipriet kien imċanfar għax, skont l-Isqof, hu ma kienx tarraf il-kontenut tal-ittra tal-11 ta' Lulju lill-qassisin kollha. Qallu wkoll li sar jaf li l-membri tal-Kapitlu kienu għamlu laqgħa miegħu f'daru u li xi nies – li l-Isqof isejħilhom *facinorosi*, jiġifieri li jindaħlu fejn ma jesagħhomx – kienu laqgħuhom biċ-ċapċip. Dan kollu, kompla, kien kontra d-direttivi li kien ta fl-ittra tal-11 ta' Lulju. Semmielu wkoll ix-xnigħat foloz li xterdu max-Xagħra dwar is-sospensjoni tal-membri tal-Kapitlu li ma kinux għajr qlajja.

Imbagħad isemmilu l-ħafna tgħajjir li sar kontrih, jiġifieri kontra l-Isqof, li saħansitra kien hemm min kien qiegħed jirreferi għalih bħala 'kelb'. Qallu, li għandu tagħrif li xi membri tal-Kapitlu qegħdin ixerrduha li l-poplu ma jridx festa. U dan għax proprju jixtiequ iktar ġieħ lill-Verġni Mqaddsa Marija. Din, kitiblu, hi kontradizzjoni mill-ikbar.

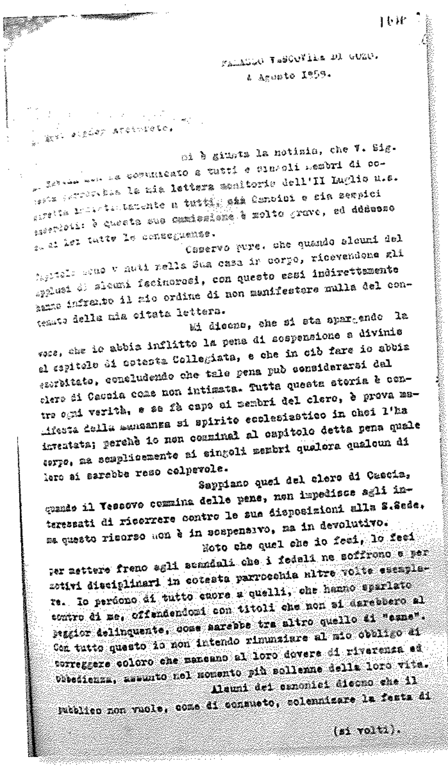
[illegible]

PALAZZO VESCOVILE DI GOZO.
4 Agosto 1959.

[illegible] Arciprete,

mi è giunta la notizia, che V. Sig. [illegible] comunicato a tutti e singoli membri di co[illegible] la mia lettera monitoria dell'II Luglio u.s. [illegible] a tutti, sia Canonici e sia semplici [illegible]: è questa sua ommissione è molto grave, ed ddesso [illegible] tutte le conseguenze.

Osservo pure, che quando alcuni del [illegible] nella Sua casa in corpo, ricevendone gli applausi di alcuni facinorosi, con questo essi indirettamente hanno infranto il mio ordine di non manifestare nulla del contenuto della mia citata lettera.

Mi dicono, che si sta spargendo la voce, che io abbia inflitto la pena di sospensione a divinis al capitolo di cotesta Collegiata, e che in ciò fare io abbia [illegible], concludendo che tale pena può considerarsi dal clero di Caccia come non intimata. Tutta questa storia è contro ogni verità, e se fà capo ai membri del clero, è prova manifesta della mancanza di spirito ecclesiastico in chei l'ha inventata; perchè io non comminai al capitolo detta pena quale corpo, ma semplicemente ai singoli membri qualora qualcun di loro si sarebbe reso colpevole.

Sappiano quei del clero di Caccia, quando il Vescovo commina delle pene, non impedisce agli interessati di ricorrere contro le sue disposizioni alla S.Sede, ma questo ricorso non è in sospensivo, ma in devolutivo.

Noto che quel che io feci, lo feci per mettere freno agli scandali che i fedeli ne soffrono e per motivi disciplinari in cotesta parrocchia altre volte esemplare. Io perdono di tutto cuore a quelli, che hanno sparlato contro di me, offendendomi con titoli che non si darebbero al peggior delinquente, come sarebbe tra altro quello di "cane". Con tutto questo io non intendo rinunziare al mio obbligo di correggere coloro che mancano al loro dovere di riverenza ed obbedienza, assunto nel momento più sollenne della loro vita.

Alcuni dei canonici dicono che il pubblico non vuole, come di consueto, solennizare la festa di

(si volti).

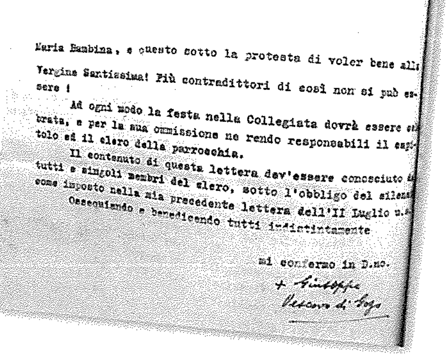
Maria Bambina, e questo sotto la protesta di voler bene alla Vergine Santissima! Più contradittori di così non si può essere !

Ad ogni modo la festa nella Collegiata dovrà essere [illegible]brata, e per la sua ommissione ne rendo responsabili il capitolo ed il clero della parrocchia.

Il contenuto di questa lettera dev'essere conosciuto [illegible] tutti e singoli membri del clero, sotto l'obbligo del silenzio come imposto nella mia precedente lettera dell'II Luglio u.s.

Ossequiando e benedicendo tutti indistintamente

mi confermo in D.no.

+ Giuseppe
Vescovo di Gozo

4

Hawnhekk l-Isqof talbu biex jinforma lill-Kapitlu biex ma jonqosx jiċċelebra r-Riti li l-Liturġija tal-festa titlob. Żied ukoll li kellu juri din l-ittra lill-membri tal-Kapitlu u lill-kleru u rabathom bis-sigriet, jiġifieri ma setgħux jitkellmu man-nies la fuqha u lanqas fuq il-kontenut tagħha (ara ritratt 4).

7 • Il-kwistjoni titwal is-snin

Kienet qed toqrob il-festa ta' Marija Bambina. Il-Kapitlu ħa deċiżjoni għaqlija, deċiżjoni li tagħmillu unur, li l-festa kellha ssir xorta waħda.

Xi wħud skoraġġew lill-Arċipriet u qalulu biex ma joħroġx jiġbor għall-festa dar dar. Il-funzjonijiet fil-knisja saru kollox bħas-soltu, iżda mhux dawk ta' barra.

Dawk ix-xi wħud li riedu akkost ta' kollox jħassru l-festi mhux biss ta' barra, iżda anki ta' ġewwa, ma kienx irnexxilhom. Nhar id-9 ta' Settembru 1959, l-Ispettur Pawlu Grech kien kostrett jibgħat għalihom l-għassa u għamilhom *a severe warning*, twissija serja, biex ma jippruvawx jaqilgħu l-inkwiet u jqabbdu n-nar. B'kollox issejħu l-għassa ħdax-il persuna.

Dawn ix-Xagħrin kienu, bla dubju, qegħdin jagħmlu hekk imħabba l-patrijotiżmu tagħhom lejn ix-Xagħra. Ħasbu

li għax iħassru l-festi esterni u interni setgħu jagħmlu pressjoni fuq l-Isqof jew fuq il-Kongregazzjoni f'Ruma. L-Isqof, kif għidna, kien għamel ħiltu biex jippromovi t-talba tal-Kapitlu; u l-Kongreagazzjoni ma kinitx sejra timpressjoni ruħha minn protesti ta' din ix-xorta.

Hi ħasra li dak iż-żmien, l-Isqof la kellu Vigarju Ġenerali u lanqas Segretarju li setgħu jgħinuh b'pariri siewja mingħajr interessi ulterjuri. Għaldaqstant kien sikwit ikun influwenzat min-nies li kien ħsiebhom biss jiġbdu għal xawathom. U dak iż-żmien, dawn l-istess nies ħolqulu anki inkwiet parrokkjali r-Rabat.

Iżda xorta jibqa' l-fatt li l-Isqof Pace, min-naħa tiegħu, ipprova jsib soluzzjoni għall-kwistjoni. Dan wassal biex iġib it-titlu ta' Protonotarju Appostoliku lit-tliet kolleġjati, Għarb, Nadur u Xagħra.

Il-kwistjoni baqgħet titwal għal sitt snin. Kien hemm diversi li matulhom ippruvaw jagħmluha ta' medjaturi bejn l-Isqof Pace, ix-Xagħrin, u l-Vatikan. Iżda, l-Isqof kien ġa għamel l-almu tiegħu u l-Kongregazzjoni tatu risposta negattiva. Minn ittra tal-Isqof Ġużeppi Pace tas-17 ta' Ġunju 1965 (relatata mal-għoti tat-titlu lin-Nadur), nafu li kien hemm minn ta struzzjoni l-Vatikan biex ma jingħatawx iktar titli ta' Bażiliċi f'Malta u Għawdex – l-Arċisqof Mikiel Gonzi.

Malta saret indipendenti fil-21 ta' Settembru 1964 u nhar il-15 ta' Diċembru 1965, il-Vatikan ħatar lill-Arċisqof Martin John O'Connor bħala Nunzju Appostoliku għal Malta. Kien hemm min ipprova jdaħħlu bħala medjatur, iżda bla suċċess.

8 • Lejn is-soluzzjoni mixtieqa

Nhar l-24 ta' Frar 1967, il-Papa Pawlu VI għażel lil Dun Nikol Cauchi, qassis mill-Għarb b'dottorat fil-Filosofija, bħala Isqof Titulari ta' Vico d'Augusto u Amministratur Appostoliku għal Għawdex. L-Arċisqof Martin J. O'Connor ikkonsagrah isqof l-Katidral nhar id-9 ta' April 1967 – ħamsin sena ilu. Kien elett is-seba' isqof ta' Għawdex nhar l-20 ta' Lulju 1972 u għamel l-ingress tiegħu fil-Katidral fil-10 ta' Settembru. Miet fil-15 ta' Novembru 2010 u jinsab midfun fil-kappella tar-Relikwi fil-Katidral. Nafħa mingħandu stess li fil-*brief* li l-Vatikan tah fuq id-djoċesi – ħaġa li ssir ma' kull isqof ġdid – kellu struzzjoni biex itemm mill-iktar fis possibli l-kwistjonijiet parrokkjali. Infatti mill-ewwel beda jitħabat biex iġib il-paċi fid-djoċesi u talab lis-Sagra Kongregazzjoni tal-Konċilju, li taħt il-kompetenza tagħha kienu jaqgħu kwistjonijiet ta' din ix-xorta, biex tibgħat espert ħalli jistudja s-sitwazzjoni tal-privileġġi u jissuġġerixxi soluzzjoni.

Nhar l-10 ta' Mejju 1967, wasal Għawdex Patri Ferdinandu Galea, Franġiskan Minuri Malti (Ta' Ġieżu), konsultur tal-istess Kongregazzjoni u residenti f'San Francesco a Ripa, Trastevere, Ruma. Dan qagħad fil-Kunvent ta' Sant'Antnin, Għajnsielem, u hemm iltaqa' ma' dawk kollha involuti. L-Arċipriet Cauchi ltaqa' miegħu nhar il-Ġimgħa, 12 ta' Mejju flimkien ma' delegazzjoni tal-Kapitlu magħmula mill-Kanonċi Ġużeppi Zammit, Fortunato Cini, u Mikelanġ Apap. Kien ukoll preżenti l-Kanonku Mikelanġ Xerri. Min-notament li żamm l-Arċipriet, nafu li l-laqgħa bdiet fid-disgħa ta' bil-lejl u damet ma' siegħa u nofs. Matul il-laqgħa, l-Arċipriet ippreżenta kopji tar-rikorsi u tal-korrispondenza (li semmejna fuq) u l-Kanonku Zammit tah *memorandum* bl-isfond kollha tal-kwistjoni. Urew ukoll il-fehmiet tagħhom dwar il-kwistjoni u spejgawlu x'kienu qegħdin jippretendu.

Kienet marret ukoll delegazzjoni tal-Kumitat tas-Soċjetà Filarmonika *Victory*, u wkoll għaqdiet oħra Xagħrin li ħadmu flimkien għall-għoti tat-titlu ta' Bażilika. Dawn ukoll resqu t-talbiet tagħhom u saħqu fuq kemm ix-Xagħra kien jistħoqqilha dan il-privileġġ.

Patri Ferdinandu rritorna Ruma fit-18 ta' Mejju 1967 u ħmistax wara l-Isqof Cauchi mar Ruma wkoll ħalli jiddiskuti mal-Patri l-konklużjonijiet li kien wasal għalihom. L-Isqof Cauchi, imħabba l-istruzzjonijiet li kienu ngħatawlu meta laħaq, ried isib soluzzjoni mill-iktar fis. Fid-dawl tal-istess struzzjonijiet, il-Vatikan kien lest japprova l-għoti tat-titlu ta' Bażilika. L-Isqof u Patri Ferdinandu marru flimkien il-Kongregazzjoni ħalli jispjegaw il-konklużjonijiet li waslu għalihom.

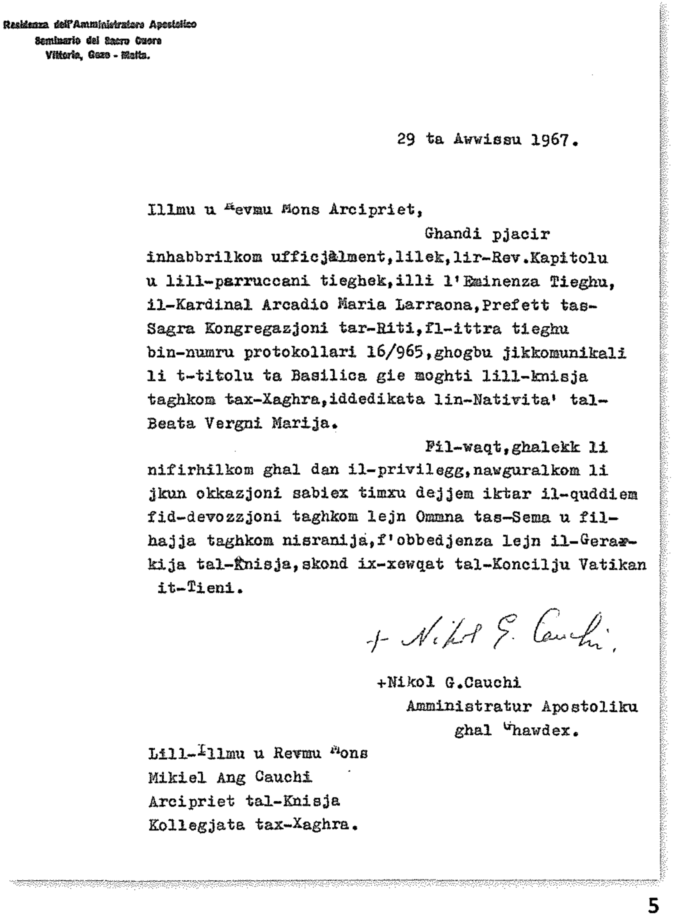
Residenza dell'Amministratore Apostolico
Seminario del Sacro Cuore
Vittoria, Gozo - Malta.

29 ta Awwissu 1967.

Illmu u Revmu Mons Arcipriet,

Ghandi pjacir inhabbrilkom ufficjalment, lilek, lir-Rev.Kapitolu u lill-parruccani tieghek, illi l'Eminenza Tieghu, il-Kardinal Arcadio Maria Larraona, Prefett tas-Sagra Kongregazjoni tar-Riti, fl-ittra tieghu bin-numru protokollari 16/965, ghogbu jikkomunikali li t-titolu ta Basilica gie moghti lill-knisja taghkom tax-Xaghra, iddedikata lin-Nativita' tal-Beata Vergni Marija.

Fil-waqt, ghalekk li nifirhilkom ghal dan il-privilegg, nawguralkom li jkun okkazjoni sabiex timxu dejjem iktar il-quddiem fid-devozzjoni taghkom lejn Ommna tas-Sema u fil-hajja taghkom nisranija, f'obbedjenza lejn il-Gerarkija tal-Knisja, skond ix-xewqat tal-Koncilju Vatikan it-Tieni.

+ Nikol G. Cauchi.

+Nikol G.Cauchi
Amministratur Apostoliku
ghal Ghawdex.

Lill-Illmu u Revmu Mons
Mikiel Ang Cauchi
Arcipriet tal-Knisja
Kollegjata tax-Xaghra.

5

Nhar is-26 ta' Ġunju 1967, inħareġ il-*Breve* tal-għoti tat-titlu ta' Bażilika lill-knisja tan-Nadur. Nhar **is-26 ta' Awwissu 1967**, il-Kongregazzjoni tal-Konċilju ħarġet il-*Breve* tal-għoti tat-titlu ta' Bażilika lill-knisja tax-Xagħra. Il-*Breve* tal-Għarb inħarġet fit-28 ta' Novembru 1967.

9 • L-aħbar tal-*Breve* tasal Għawdex

Il-*Breve* tal-għoti tat-titlu ta' Bażilika lill-knisja Parrokkjali u Kolleġġjata tax-Xagħra jiftaħ bil-kelmiet ***Sacrum Nativitati Beatae Virginis Mariae*** – it-titular tal-Knisja.

Il-*Breve* tagħti tagħrif fil-qosor dwar il-Knisja Parrokkjali u Kolleġġjata ta' Marija Bambina tax-Xagħra u dwar il-qima li tingħata fiha. Ifaħħar, fost l-oħrajn, l-opra tal-irħam li kienet waslet fit-tmiem. Il-*Breve* inħarġet f'isem il-Papa Pawlu VI u hija iffirmata mill-Kardinal Amleto Cicognani (1883–1973), dak iż-żmien Segretarju tal-Istat tal-Vatikan, jiġifieri, il-Ministru tal-Affarijiet Barranin tal-Papa, post li okkupa mill-21 ta' Ġunju 1963 sas-7 ta' Mejju 1968.

B'din id-*Breve*, il-Knisja Parrokjali u Kolleġġjata tax-Xagħra ġiet imżejna bit-titlu ta' Bażilika u l-Kapitlu ingħata d-dritt li juża l-unuri u l-privileġġi ta' Bażilika Minuri. Dawn kienu jinkludu d-dritt li fil-purċissjonijiet tinġarr l-umbrella magħrufa bil-Latin bħala *umbraculum, ombrellino, papilio,* jew *sinicchio*; kif ukoll il-qanpiena jew *tintinnabulum*. Bażilika ta' din ix-xorta tissejjaħ **bażilika minuri** – il-bażiliċi **maġġuri** huma San Pietru, l-Vatikan; *Santa Maria Maggiore*, *San Giovanni in Laterano*, u *San Paolo fuor le Mure*, ilkoll Ruma u jissejjħu hekk għax huma mżejna b'artal u tron papali.

It-Tlieta, 29 ta' Awwissu 1967, ħabat l-ewwel jum tan-Novena ta' Marija Bambina. Kien jum ta' ferħ kbir għax-Xagħrin kollha. Monsinjur Isqof Nikol Cauchi bagħat ittra lill-Arċipriet Mikelanġ Cauchi biex iħabbar uffiċjalment fil-knisja lix-Xagħra kollha li t-titlu ta' Bażilika ngħata lill-Kolleġjata tax-Xagħra (ara ritratt 5). Il-poplu, dik is-sena, ċċelebra bil-kbir il-festa titulari. Ix-Xagħrin tħabbtu għal dan it-titlu għax permezz tiegħu riedu jesprimu mħabbithom lejn Marija Bambina. J'Alla nimitawhom billi nfasslu l-ħajja tagħna fuq it-tagħlim ta' binha Ġesù.

10 • Il-Breve *Sacrum Nativitati Beatae Virginis Mariae*

Titulus et privilegia Basilicae Minoris collegiali ecclesiae, Nativitati B. Mariae Virg. dicatae in oppido v. d. «Xaghra», dioecesis Gaudisiensis, tribuuntur.

© Copyright - Joseph Bezzina - 2017

PAULUS PP. VI

Ad perpetuam rei memoriam – *Sacrum Nativitati Beatae Virginis Mariae* structuraeque magnificentia insigne, in oppido Gaudisiensis insulae templum exsurgit, quod iam inde a saeculo xvn iure paroeciae donatum, Leo PP. XIII, Noster imm. rec. Decessor, ad collegialis aedis honorem provexit. Tres ei alae celsique parietes, duae turres elegansque tholus sunt, quibus sane inter maxima totius dioecesis aedificia refertur ; at interiora eius tam venusta praestant ornatione, ut artis singularis monumentum, fidelibus quidem percarum neque peregrinatoribus ignotum, merito existimetur. Namque marmoreum laudatur opus, quod totum suo ambitu spatium condecorat, laudanturque marmorei pariter suggestus sive sacerdotis sive cantorum. Ei autem, quae templo dat nomen caelestisque invocatur paroeciae patrona, impenso ibi studio adhibentur honores : ante Mariae Infantis signum, pulchris radiis praecinctum, frequentissimi adstant fideles, ut preces effundant maternumque impetrent favorem. Corpus etiam beati Fortunati Martyris piis omnibus insulanis magnae ibi venerationi est. Pretiosa denique supellex ad sacros ritus peragendos invenitur. Tantam ergo suae ecclesiae dignitatem respiciens eandemque amplificare cogitans, Venerabilis Frater Nicolaus Cauchi, Episcopus tit. a Vico Augusti atque Apostolicus Gaudisiensis dioecesis Administrator, missis ad Nos litteris sui cleri suique gregis votum detulit, ut nempe eximium religionis domicilium per publicum decretum in Basilicarum numerum ascriberetur. Huiusmodi vero preces, ampla commendatione Venerabilis Fratris Martini Ioannis O'Connor, Archiepiscopi tit. Laodiceni in Syria Nostrique apud Melitensem Civitatem Apostolici Nuntii, roboratas, benigno plane animo explere statuimus. Quapropter ex Sacrae Rituum Congregationis consulto, certa scientia ac matura deliberatione Nostra, deque Apostolicae potestatis plenitudine, harum Litterarum vi perpetuumque in modum, ecclesiam collegialem, Deo in honorem Nativitatis Beatae Mariae Virginis dicatam et in oppido v. d. Xaghra, intra* dioecesis Gaudisiensis fines, exstructam, titulo ac dignitate Basilicae Minoris afncimus et condecoramus, omnibus adiectis iuribus ac privilegiis liturgicis, quae templis, eodem nomine insignibus, rite competunt. Contrariis quibusvis nihil obstantibus. Haec edicimus, statuimus, decernentes praesentes Litteras firmas, validas atque efficaces iugiter exstare ac permanere; suosque plenos atque integros effectus sortiri et obtinere; illisque, ad quos spectant seu spectare poterunt, nunc et in posterum plenissime suffragari; sicque rite iudicandum esse ac definiendum; irritumque ex nunc et inane fieri, si quidquam secus, super his, a quovis, auctoritate qualibet, scienter sive ignoranter attentari contigerit.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris, die XXVI mensis Augusti, anno MCMLXVII, Pontificatus Nostri quinto.
HAMLETUS L Card. CICOGNANI
a publicis Ecclesiae negotiis
AAS LIX (1967) 955-956.